

Nietzsche, Jünger: anekdota baten esanahi paradigmaticoak

Joxe Azurmendi

(a) E. Jünger doktore egin digute, honoris causa. Eta zer? Ezer ez: jendetxo batek egin zuen protestatxoren bat. Jendaila printzipal handiak, handikiro ospatu egin zuen Leioan. Eta zer?

Ezer ez. Euskal Herriaren eguneroko historia da hori.

(b) Paradigma argigarria gertatu zitzaigun, halere, Jünger-en istorioa, meditazio melankoliko baterako, hamarkadaren azkenetan... Non gauden erakusten du berriro: hasteko, euskal gizartea bi partetan partitua dago.

Alegia, arras etsaiturik dauzkagu elkarrekin A eta B, baina halako miragarritzko maneran, non A-ri azken finean, bost axola bait zaio B. Bi Unibertsitate. Euskal Herri..

Areago are: ni A naiz hipotesian: B-ri nahiago dut dena gaizki ateratzen bazaio, proiektatzen duen denak eskuartean porrot egiten badio. A versus B. Obligazio dago bilakatuta, besteari frakasua bakarrik opa behar izatea.

(c) Interesatu, oso gutxi edo ezer ez zaio inori interesatzen pertsonalki Jünger-en afera seguruenik. Beti istilutan ibiltzeko ere nahastuta, inork ez du jada gogorik aspaldi. Zertarako, bestalde? Ez du ezertarako balio izaten.

Soluziorik ba ote du herri honek?

Hasieratik hasteko berriro: zer izan da Jünger-en inguruko zalaparta hori?

I.- Meditazio bat udazkenean

(a) Garai batean Euskadiko “bi komunitate”ez mintzatu nahi izaten zuen norbaitek, eta abertzaleok haren aurka asaldatu ohi ginen. Orduan marxista gogorra zen eta orain PSOEn dago.

Begira: orain zinez badago bi komunitate. Eta bi komunitateen mekanismoak, beranduenik ere Ajuria-enean “anti-ETA blokea” osatu zenetik, funtzionatu egiten du, makina baten burdinazko perfekzioarekin, instituzioetan ezezik, baita gizarte zibilean, kulturari, prentsan, erlazioetan ere: honez gero bikoiztasuna ez da euskaldunak/espainolak, edo abertzaleak/sukurtsalistak, ezpada (nola deitu, konprometatu gabe?) “gehiengoa” mutur batean, bere burua bestearen kontra “demokratiko” bezala definitzen duena (PSOEren hegemoniaren azpian), eta HB eta enparadu-frakzio guxtiengotarrak bestean, nahikoa mosaiko nabarra (baina guztientzat nolabait baliozko ETArek hegemoniarekin, suposatzen dut, nahi badute eta ez, azken finean).

Divide et impera. Meditaziorako lehen puntua: euskal gizartea bi frontetan polarizatua dago.

Franco-ren ondorengo historia errepasatzen bada, niretzat PSOEren, konkretuago Jauregui-ren, sekulako exitoa kontsideratu behar da hori (eta azken urteotako daturik inportanteena politikan): Euskadiko gizartean halako eboluzioa eragitea, kontraesan politiko nagusia bizitzã publikoan abertzaletasunarena izatetik, orain demokratismoarena izatera. (Abertzaletasuna bera lau alderditan laurkituta dagoela, gainera, eta lau sektak herio-suharki elkarri kontrajarrita). Horrela nazio-arazoa praktikan bigarrenatiarra da “abertzale” entzat berentzat: indar politikoak polarizatzen, edo elkartzen/kontrajartzen dituen, “demokrazia” da.

“Marxista” batzuen kontra lehenago “abertzale”ok sutsu aha-
legindu ginen, nazio-arazoa ez zegoela klase-borrokaren planteamenduari subordinatzerik. Erakundetxo kultural eta politikoetan, ikastoletan, ETA-n bertan, borroka gogorra izan zen.

Begira, bada: subordinatuta dago.

(b) Ez askatasunagatik. Bakeagatik. Bakea absolutu bat bihurtu da. Askatasuna aisa erlatiba liteke: zertarako askatasuna, geure baratzeko porruak jan beharko baditugu gero miseria gorrian?... Abertzaleak ei dira, horrela mintzo direnak, eta ez da ezer pasatzen. Lehenago Lemoiz gabe zen, politiko “abertzale” batzuen ustez, goseak eta hotzak hil beharrean izango ginenak. Bake gabe, gure ekonomia arruinatzen ari omen gara, oraintxe eta beti ere: “europarrek” ez dute hemen inbertitu nahi, bertoko hainbat enpresarik alde egiten omen du, etab. (Galizan ETA-rik ez dago: zer moduz “europarren” inbertsioak?). Badago logika bat arrazoi horietan, bai.

(“Abertzalea” deritzon mugimendu baten balio-sisteman, egon ote daiteke bakea askatasuna baino lehenago? Zein modutako logikarekin?).

Bakea Euskal Herrian, dena dela, suposatzen dut denei interesatuko zaiela.

Bakea nahi izatea, gizarterik nahi izatea adina bait da (biolentzia eta gerra, “egoera naturala” bezainbat dira, *gizarte*-aurrekoa). Beraz, denei interesatzen zaiela, suposatu beharko da.

Interesatu, bai: baina A eta B artean gero ez dago bakerik, eta bi-biek bata besteari egozten diote bakerik nahi ez izatea. Kanean da horrela, eta Unibertsitatean.

Apur bat xinpletuz, baina, A eta B horiek sortzeko arrazoia, esan genezake, biolentzia izan dela. Kasu, ez A eta ez B baliatzen dira berak biolentziaz. Biotako ezeinek dio, bestalde, biolentziaren erabilpen orori uko egiten ere printzipioz eta absolutuki (Armada espainolari, “defentsa” partidari aurrekontuetan, soldaduzkari, NATOri, poliziak eta ertzainak armatzeari, etab.): funtsean askatasun-borroka abertzaleko ETArekin biolentziaren balorazioak erdibitzen eta kontrajartzen ditu, ez erabilera propioak eta ez printzipio orokorrak (“moralak”), zentzu estriktoan. Hori horrelaxe da, nahiz eta gero polemikan “demokraten” truko eternala izan, printzipio ebanjeliko orokorretara ihes egitea. Baina hori Elizarena

eta erlijioarena da. Biolentzia oro ukatuz, Estatu ez da posible kontzebitzea: teoriko politiko guztiak ados dira horretan.

Zuk uste duzu, proiektu nahikoa “abertzale puru” baten adibidea jartzeko, euskarazko egunkari bat, esate baterako, posible litzatekeela gaur egitea “demokratekin” eta “biolentoekin” batera? (Beti batasunaren beharrari atxeki gintzaizkionok, Unamuno-ren *San Manuel Bueno* martiriaren antzera, sinestu gabe jarraitu beharko dugu predikatzen euskaltzale guztion batasuna). Nahiago nuke engainatu, izan ere, baina nik ez dut uste honez gero posible denik. Honaino heldu gara, euskaltzale puritanuok geu ere.

Berriro: zer gertatzen da? Arrazoiketa bihurri korapilatuen anabasa bat.

B baitan inork ez du auzitan jarri aukera bakezko edo “demokratiko” en legitimotasuna. (Demokrazia “inmoral” tzat jotzen dutenak, nietzscheanoak izaten dira, baina, nik dakidala, nietzscheanoak hemen A taldean aurkitu ohi dira, ez Bn). Pertsonalki nik neuk, neurea aitortzeko, garbi daukat nire eginkizuna ez dela eta ezin izan litekeela, niretzat, borroka armatua. Kontua, hori beste inorentzat ere borroka armatua ez dela egokia, bihurtzen denean, hasten da: nire opzio pertsonala, opzio posible eta moral bakartzat aitortzen dudanean eta beste opzio moral posiblerik toleratzen ez dudanean, posibilitate bezala ere.

Eta egon, hortxe gaude. Arrazoiak, orduan, karreratxo hauxe egin digu: borroka armatua, (1) niretzat ez da egokia, (2) inorentzat ez da egokia, (3) ezin izan liteke egokia.

Ni “demokraten” horrelako sofisteriez burlatu izan naiz. Baina ikusliar espekulatibo gisa ez dut ahazten, gauzak horrela planteatuta, lanik zailena (teorikoa), demokratei erortzen zaiela; auzia biolentziaren ilegitimitatea probatzea baldin bada, *onus probandi* guztia beraien gain geratzen delako oso-osorik. Eta, imaginatzen hasita, zein medio razional eta razional hutsekin probatu ahal izango lukete, probatu ahal izan ere, opzio armatu baten “ezinezkotasuna” askatasun borroka (mugimendu) batean? Eta morala, politikoa, edo nolakoa izan beharko luke, probatu beharrezko “ezintasunak”?... Beraiek nahi izan dute horrelaxe, nolana ere, hemengo “demokratek”.

(c) Badago beste “biolentzia” bat: barrikadak eta harrikadak erabiltzen dituen eta “PNV traidor” garrisikatzen duena, edo

mesprezua eta kalumnia eta manipulazioa eta gezurra eta prepotentzia, etab. erabiltzen dituen. Hau interesatzen zaigu.

Interesatu, apenas horixe oihukatzeari edo egiteari ondo erizterik legokeelako (“Ondo iruditzen al zaizu lehengoan kristal denak apurtuz egin duten hori?”, galdetzen dizu bero-bero kontrarioak. “Zergatik pentsatu behar du, ondo iruditzen zaidanik, burutik sano badago?”, pentsatzen duzu zuk). Baizik eta, horretaraz gero, konfliktoa ulertu nahi denean, ez da hitz joko bat gehiago egiteagatik, polarizazioak sortzen duen dena, luzarora, intelektualki fronte bien paralizazioa bakarrik delako. Borroka polarizatu bat aspergarriri antzu eta monotono bihurtzen da.

Gehiago. Arrazoiek eta arrazoiketek, beren naturaz, ia sekula ez bait dute bai/ez, *aut/aut* forma alternatibo dualista sinplea edukitzen, dikotomia polarizatu batek praktikan azkartzen duena, ezin izaten da razionalitatea, eta bai dezisionismoa, inposaketa. Arrazoiek baino, Alderdiek inporta izatea orduan gehiago, zuzenki ondoriozkoa bakarrik da: San Markoren ebanjelioan 2.27 dagoen bezala, alegia, Alderdiak ez dira izaten arrazoientzat, eta bai *sabbathoak* Alderdientzako. Alderdi-interesen arabera trafikatu eta komertziatu egiten da “arrazoi”ekin eta “flexibilitatez” jokatzen da. Euskara garbian: deus ez dute arrazoiek axola, Alderdiek entenitzen duten arrazoiaren interesa da. Honi pragmatikoak izatea deritzo, ez doktrinarioak.

Meditazio udazkentiar hau berriro hasieratik hasteko, bada:

(a) Interesatzen dena, gure “dialektika” ustela da: nola gauden sartuta egoera batean, A-k ezin izaten bait du bere propio guztia beatifikatu besterik, eta B-k ezin bait du alfer-alferrik protestatu besterik ahal izaten.

Paralizatuta: bakoitza bere rola jokatzeraren mekanikoki beharturik bi blokeak. Hori suizida bait da, gure egoeran dagoen kultura, herri, gizarte batentzat. Produzitzen duen dena desanimoa da. Azkenean degenerazioa, morala zein politikoa.

Zer soluzio du herri honek?

(b) Interesatzen dena, da, nola, ez dakit errealismoaren, demokraziaren, bakearen, instituzioen begirune sakratuaren ala zeren izenean beti (zeinek dauka barrurik, Pinillos-en aurka Txillardegik egin zuen bezala, bere protesta jendaurrean azaltzeko? Baina adorea da problema, ez arrazoiarena), hemen errotarriak jaun-

tzera nola gauden obligatuta: eta nola egin egiten dugun hori, harriarriro, errotarriak egunero jaunartu galantak, demokrazia labur batean edozertsu gauza irensteko kapazitatetik zabalena erdie-tsi dugu eta. Enpatxurik batere gabe.

Alfer-alferrrik izango da, baina gure protesta meditatzen jarraituko dugu: jakin arren alfer-alferrrik dela protestatzea, eta alferrago euskaraz: jadanik hemen dagoena, ideal guztien merkealdia dela. Printzipio guztien dimisioa, nasaikeria, niri dena bost axola filosofia, desmoralizazioa eta burumakurketa (eta inmoralizazioa), kontzientziaren salmenta dilista espainol plater bategatik, desertzioa (edo errendizioa soil-soil), bakoitzaren akomodamendua, erantzukizun pertsonalen abandonua eta gehiengoaren artaldean babes-hartzea. Amets guztien ilunabarra.

Hori dena irakurri nahi dugu E. Jünger-en ohorezko doktore-izendapenean eta haren inguruko gorabeheretan. Konformismo zuri-zuria, mantu akademiko jantzita.

(c) Eta interesatzen dena, istorio horren bitxitasun paradoxala da orobat, ia komikoa, absurdua ez esateko. (Gure kalapita askotako “razionaltasun”-mailaren paradigma aproposa benetan). Kasuan ez zen kontua, izan ere, musde jaun perla hori ala sokor-mazo pepelerdo hura doktore izendatze arazo hutsa. Jokoa egon, bi blokeen artean “kontzientziako diferentzia” sortzen omen duena, bait zegoen: biolentziaren filosofiarena. Eta hortxe egon da hain zuzen paradoxa: bloke biei kasu honetan jokatzeko tokatu zaien rolean. “Demokratek” dute harro-harro Jünger ohorez ohoratu, armen eta konbateen kantaria (ik. *Jakin* 54, 231), “biolentzok” baketsuki atarian protesta egiten zuten bitartean otzan-otzan.

Zein da, izan ere, Unibertsitateak doktore ohorezko, Pinillos-en eskandalutik egun gutxitara, izendatu zigun hori?

II.— Momentu eskizofreniko batean

Nik uste dut, basoko tximuak adarretan bezala, kontraesanetan bizi garela, eskegita. Nahaspilatuta ibili gure arazoietan, denok gabiltza. Baina orain portaera publiko batzuk bakarrik interesatzen zaizkigu. Bizitza publiko guztia bait dabil, ibili ere, kontraesanetan, Absurdistango Eskualde Autonomo honetan.

1. Gerraz gero gutxienez, nik ez dakit desintegrazio- ala berintegrazio-prozesu batean, baina eboluzio larri batean ari da irristatzen euskal gizartea, eta gure mentalitatea kanbiatzen ari da. Oraintxe, momentu eskizofreniko batean gaudela, esango nuke. Askotan eskizofrenia, ala soil-soil hipokrisia, zer den ongi bereztea, zaila egon arren. Baina hemen, diagnosis egitera sartu gabe, gogoeta batzuetarako hartuko dugu soil parada.

2. [Maisu nietzscheano bat: "eskuina" maisu]

Ez da kasualitatea izan. Batzuek bazekiten oso ondo E. Jünger zein den eta zer significatzen duen. Ez da "komunitate unibertsitaria"ri batere ohore egitea, baina, okerragorik ez suposatzeke, suposa dezagun ordea, gehienek ez zekitela, zein zen doktore honoris causa-tarako proposatua. Gutxienez ohorapen-jaia ofizialki onartu eta protestak sortu ziren mementutik aurrera, halere, suposatu nahi nuke, akademiko jaunek esku-liburu edo entziklopediaren batean kontsultaxoren bat egingo zutela (ez dut suposatu nahi, arras irrespontsableak ditugunik). Orduan holamoduzkoak aurkitu izango dituzte:

Gran Enciclopedia Larousse berriena (1989, vol. 13) begiratzen bada, E. Jünger-i buruz hauxe ikasten da, besteren artean: "Vio en la guerra una ley de la naturaleza, y su nietzschianismo tuvo quizá alguna responsabilidad en la formación del espíritu nacional-socialista". Nietzscheano hori da eredu jarri digutena.

Eta nazional-sozialismotik agian hurbiltxo ote dabilen bat, eredu ezpaigabekorik bederen ez: izendapen honekin bilatu izan dena, beraz, apenas izan da, hain zuzen komunitate unibertsitariaren konkordia, alderdi guztiek onartu ahal zezaketen intelektual modeliko baten gorazarrea, eredu gisa. Ikus *Encyclopaedia Universalis* frantsesa (1980, *Organum*, "Supplément"): "Peu d'écrivains allemands contemporains ont fait l'objet de controverses aussi vives qu'Ernst Jünger. Sa personnalité comme son oeuvre (...) ont suscité autant d'enthousiasmes sans réserve que d'attaques passionnées". Zergatik probokatzen ditu holako matrakak? Aldi bat gutxiengutxienez bere bizitzan eta obran guztiz seinalatua duelako jaun doktore honoris causa hautatu horrek, *Encyclopaedia Universalis*-en araberak ere, eskuin mutur-muturreko propagandista bezala: "importante activité journalistique dans des publications militaristes d'extrême droite, dont il est parfois le principal rédac-

teur". (1945az gero ez da egon, Alemanian, idazle "faxistarik" noski).

Eta filosofia modernoaren historia bat hartzen badugu, Siglo XXI Editores-en *Historia de la Filosofía* adibidez (vol. X), ikasleek erabilienatakoa, hauxe daukagu: "Lo que Heidegger designa con el nombre de *Gestell* es lo que Ernst Jünger entendía por 'movilización total' (*totale Mobilmachung*), este proceso por el cual el ente es sometido en su totalidad a la voluntad del hombre por medio de la técnica. Una concepción tal del *totalitarismo*, que Heidegger compartió con varios de sus contemporáneos, no fue, sin duda, ajena a su adhesión al nacional-socialismo en 1933". Nahikoa, oraingo. Beti nazismoarekiko erreferentzia.

Norbaitek zehazkiago informatu nahiko balu, Hirugarren Reich-eko literaturaren antologia interesgarri bat alemanez kontsulta lezake: E. LOEWY, *Litteratur unterm Hakenkreuz. Das Dritte Reich und seine Dichtung. Eine Dokumentation*, 1969. E. Jünger-en hainbat eta hainbat testu paregabe biltzen da antologia dokumental honetan. Or. 300 ss, pertsonaiari buruzko informazioa eta haren balorazioa nazismoarekiko erreferentzian. Interesatuak hor berton informazio gehiagorako nahikoa bibliografia aurkituko du.

Aski, beraz.

3. Iskanbilak ekiditeko baino izan ez balitz ere, Jünger-ek ez zuen ohorezko doktore izendatua atera behar Unibertsitate honetan.

Halaxe izan da, ordea: nola esplicitzen da, hori gertatu izatea? Esplicitazioa ezin egon liteke despiste batean, edo irakasle unibertsitari guztien ignorantzian.

Egon dira arrazoiak, eta horiek, nire ustez gutxien-gutxiena izan zitezkeenak, izan dira hain zuzen: Jünger-en ideiak. Heidegger-en ospaketa urtean, Heidegger-en polemikaren urtean hobeto (Farias: *Heidegger et le nazisme*), filosofia eztabaidagarri ezin gehiago bat, ereduzkotzat hartu da Euskal Herriko Unibertsitatean: filosofia arriskugarri bat omendu da. Nietzsche baitan inspiratu den filosofia bat, Miranderena gure artean bezala.

Nietzscheanoak, beraz, berriro maisu etxean (kanpotik etorritz gero behintzat). Nietzscheanoak, uste dugun baino gehiago daukagu. Etxean daukagu. Zer da hori? Prometeismo sozial, kolektibo, igualitarista eta demokratikoaren aurka (tradizio ezkertia-

rra da hori), alternatiba indibidualista eta libertaria, aristokratikoa, elitista, burgoi harroa. Arau sozialak (berdinkatzaileak) apurto, moral soziala birrindu, trufa egin besteak bezalakoa izan beharrari. Gure bizitzaren hasieran sakrilegioa jarri: “Mediante un sacrilegio conquista la humanidad las cosas óptimas y supremas”, irakasten da in *El nacimiento de la tragedia*¹. Gizon zinezkoarena, horixe da bidea. Gizona izaten hasteko, hautsi beharra daukazu estekadura moralak: horiek arima esklabuaren kateak dira, hots, bere lotsai-zun izpiritualak ezkutatzeko gogo zirtzilak asmatzen dituen estalkiak, “harapos remendados de un mendigo” (E.J.). Gizon-gizona izateko, bost axola behar zaizkigu besteak. Bihotz bortitzak berea egiten du.

Eta gu bortitzak gara, europarrak, “ariarrak”. Nobleak gara eta zindo behar dugu iraun. Onartu beharra daukagu, beraz, eta maitatu beharra “el núcleo más íntimo de la leyenda de Prometeo – a saber, la necesidad del sacrilegio, impuesta al individuo de aspiraciones titánicas”².

Naturalismo gordin bat. Orainagoan dirudienez, gozo nahiz gazi pranta daitekeena gero, Nietzsche *heavy* nahiz *light*, gustoen arabera. Baina “inmoralismoa” beti ere. Definitiboki: “El gran Pan ha muerto!”³. Mundua bere azpian kontrolatzen eta gobernatzen zuen jainkozko begi handia. Askatasuna hasten da.

Alegia, asma beza bakoitzak bere zoriona: ezein Jainkok lagunduko dio. Printzipioek, “moralak” (hamar aginduek), erlijioek, deus ez diote lagunduko: dena koherentzia batean lotzen zuen Pan handia hil da; oro dago solte, jare, deslai, apur, deskonposatu: bakoitzak beharko du egin, edo berregin, bere mundua, bere ordenu morala. Jainkoei eta zeruari uko eginez, hain zuzen, eta lurrari osoki baitetsiz.

Nietzsche-ren liburu hori, *El nacimiento de la tragedia*, F. Savater-entzat adibidez, “una de las obras más luminosas y fieramente bellas de la cultura occidental” da⁴; haren autorearena “pensamiento poderoso, el más limpio y profundo de su siglo”⁵.

4. Dena dela, Nietzsche utzi eta, aitor dezagun: bere ideiangatik adina, geurengatik, eta batez ere gurengatik, gertatu da E. Jünger EHko Unibertsitatean doktore izendatua honoris causa.

Nietzsche-k irakurketa modu asko du eta orain alde batera utziko dugu Jünger-ena. (Bere ideia batzuk aurrekoan ikusi genituen). Izan ere, beste “nietzscheano” batzuen pentsamenduak (Mi-

randerenak, adibidez) omen ofizial gutxi aurkitzen du hemen. Egia da zuberotarra eta “abertzale erradikal” bat zela, baina bestela ez du ematen Jünger-en oso diferentea. Nola esplikatzeko da, galdeztzen genuen, E. Jünger-en izendapena, bera hain diskutagarria izan arren? Eta erantzuna bikoitza bada, *bere* ideiegatik eta *geure* ideiegatik izan dela, ikus ditzagun orain geureak.

Baina hori bera zentzu-bikoitza da: hein batean, orain dabil-tzan ideiegatik, atera bait da Jünger gorazartu; beste hein batean, aldiz, inoren ideiak orain bost axola zaizkiolako inori. Hein biok sustrai beretik muskiltzen dira.

Jarrera bien sustrai nietzscheanoetara bihurtuz: “Jainkoa hil da” esatea, ez da ezer esatea. Kontua da zein gizonak hil duen. Hura hobiratu eta gero nagusi zein hankabiko-molde geratu den lurraren gainean. Eta geratu dena ez da “gizagaindikoa”, Zaratus-tra-ren diszipulua, eta bai gizaseme “postmodernoa”, “bizitzaren aurreko jarrera narzisisa eta hedonista”⁶, edo “dena indiferentziak berdintzen duen mundua”⁷. Lipovetsky-ren hitzetan:

“Todo esto no debe considerarse como una más de las eternas lamentaciones sobre la decadencia occidental, muerte de las ideologías y *muerte de Dios*. El nihilismo europeo tal como lo analizó Nietzsche, en tanto que depreciación mórbida de todos los valores superiores y desierto de sentido, ya no corresponde a esa desmovilización de las masas que no se acompaña ni de desesperación ni de sentimiento de absurdidad. Todo él *indiferencia* el desierto postmoderno está tan alejado del nihilismo ‘pasivo’ y de su triste delectación en la inanidad universal, como del nihilismo ‘activo’ y de su autodestrucción. Dios ha muerto, las grandes finalidades se apagan, pero *a nadie le importa un bledo*, ésta es la alegre novedad”⁸.

Lipovetsky-ren analisisan, axolagabezia postmodernoa ez da pasibitatea, utzikeria, zabartasuna, erretirada bat mundutik intimitatera edo uzurrera, nagira. Interesen estrategia berria da: “la indiferencia designa una nueva conciencia”⁹. Indiferentzia interesatua.

5. Zinez Jainkoa hil egin bada, zentzu nietzscheanoan, bidatza bi har daiteke:

- a) ala balio-sistema alternatibo bat entseiatu – E. Jünger-ek hori egin du: balio-sistema judu-kristauari “bizitzaren filosofia” oposatu, bizitzaren zentzu heroiko-titaniko batean. Orduan kemena eta sua goraiatzeko dira eta “funtsezkoa ez da borroka zerengatik egin, baina borroka nola egin (E.J.:

“nicht wofür wir kämpfen, ist das Wesentliche, sondern wie wir kämpfen”). Ez helburu onak, baina borroka onak, xedatzen du bizieraren balioa. Nihilismo vitalista.

- b) ala balio-sistemak pikutara bidaltzen dira denak eta “indiferentziaren” gainean atontzen da bizimodua – “postmodernia” famatu hau alegia.

Bion bateratzeak eman du: E. Jünger EHko Unibertsitatean doktorea h.c.

6. Ezer irakurtzen al da herri honetan? Edo ezer ulertzen al da, irakurriz gero? Edo eta nahi dena eta nahi den bezala irakurtzen da dena, ulertzen da, esaten da, eta, “koherentzia ez zait balio interesgarria iruditzen” antzeko zer bait, Jon Juaristik Txillardegiri buruz jaulki zigunetik, izan ere dena berdin al da?

Badago kakao bat oraintxe gure ideietan eta balioetan! Egia da, izugarritzko habailan ari garela “demokrazia mendebaldarrera” adaptatzen, gu ere beste guztiak bezalakoxeak izateko munduan, eta oso ondo ari garela gainera adaptatzen, abelera honetan laster helduak izango bait gara Segovianoak edo Badajoztarrak bagina bezalaxe pentsatzera eta ebaztera. Orduan gauditua izango dugu azkenik praderako betiko indioak izatea, eta ez dugu lotsatu beharko “aldeanoak” probintzietako aldean izateagatik (“aldinuak”, esaten dute marinelek Bermeon).

Alegia, martxa eta abiada honetan laster, gure karlistakume bekatarioren lehengo bekatuen zorrak borratzeko, demokrategitxoak ere bilakatu izango gara, eta tolerantziaren tolerantziako gure lehia demokratikoan, edozer gauza ondo iruditu beharko zaigu, uste-muste guztiekiko izango gara etor-etorkorrek, ideia guztiengana-ko egongo gara leiho-zabalik, birrinduak izango ditugu gaurko estukeriak, azkenean superatua izango dugu geure “nacionalismo cultural”a (*Deia*, 1989.12.3), mundu guztikoak bakarrik izango gara abertzaleak, zoko-mirrin triste honetakoak barik, izugarri poztuko gara popatik ematen diguten bakoitzean (konstituzional-ki izan dadila), txit ohoratuak sentituko gara Euskal Herriko Unibertsitateak Millán Astray-ren ohorezko irakasle memoria instituzionaliza diezagunean urteroko jaiegun gisa.

Egun horretan deportazioak, ertzainaren posta-tiroak neska-mutikoei, telefono-entzunketak, dena ondo egongo da: torturak, presoen sakabanaketak, familiarrenganako zipo eta zapokeriak,

laidoak, umilazioak, burlak, eta politiko demokrata abertzaleen guzti horren bedeinkazioak.

(Helvetius, *Maximes et Pensées*: “Les hommes sont si bêtes qu’une violence répété finit par leur paraître un droit”). – Biolentzia besteari egiten zaionean batez ere.

Baina orain, oraindik, egun hori berehala guztiz etor dakigun arte, ilusio pittin bat geure buruari baimendu nahi diogu, ilunabarraren irudikatuz, oraino lizentzi ditugula bizitzan intolerantziaren batzuk; buruan geure ideia pare bat; geuk pentsatua, eta bihotzean preferentzia bi; zilegi dugula oraino geuk hautatzea geuretzako nahiago genituzkeen gure irakasleak denbora piska baterako, *El País* eta BOE-ren dizipulu ferboretzu bilakatu baino lehen.

7. **[Kontramaisu marxista bat: Lukács].** Zer, esaterako, Lukács hauta bagenez kontramaisu? Eta absolutuki ez, pertsonalki geuk inoiz aparteko geure maisutzat beneratu izan dugulako¹⁰, baizik eta justu, egungo “demokrata” eta “razional” horietakoxe askok, ordenu sakratuaren oraingo maitale bilakatu baino lehen, doktrinaren maitaleago zenean apika, biziro maitatzen, aipatzen, goraipatzen zuelako Georg Lukács hori, *El asalto a la razón*-ekoa bereberki hain zuzen.

Galdera da: nola etor daiteke *intelligentsia* oso bat oso-osorik eta hain aguro, ezker-ezkertiarra izatetik eta halako irakurgaietan debozioz larratetik, E. Jünger bat ohorezko maisu bezala aitortzera, edo Unibertsitateak halakotzat ofizialki ospatzea txintik protestatu gabe onartzera? Zer pentsa daiteke jende horren seriotasun eta onestasan intelektualaz? Izenak ez naiz jartzen hasiko.

Lukács oso garrantza bait da Jünger-ekin justu bere obra horretantxe (1953): “De Jünger... a Rosenberg no hay más que un paso”¹¹. Askotxo, ezta?

Dena dela, ezagutzen dugu Jünger-en filosofia historiaz eta gerraz: gerra, naturaren legea da, “una situación tan vieja como el mundo, la lucha por la vida”. Eta historia, gerrako irabazleek idazten dute, esan ohi denez. Jünger-ek ere hala dio, baina Lukács (esaldi hori kasik topiko marxista bat izan arren) ez dago pronto, esaldi hori Jünger-en adieran onartzeko. Izan ere, hitz berberak eta gauza berbera esan liteke, eta arras kontrako bi zentzutan esan. “Hablando del nacimiento del mito, dice Jünger, ‘el vencedor crea el mito de la historia’, frase en la que la negación de toda objetivi-

dad histórica alcanza su punto culminante cínicamente descara-
do¹². Jünger-en historiaren kontzeptuaz.

Moralaz: Jünger moral burgesaren kritikoa gaiztoa da nie-
tzscheano guztien eran (marxistak ere badira, beste era batean).
Baina haren kritika-moduaren esanahi guztia, Lukács-en begietan,
ez da hauxe besterik: “esta crítica demagógica que la filosofía de la
vida hace de la cultura burguesa es de la mayor importancia para la
fundamentación del fascismo como concepción del mundo”¹³. “Es
Jünger el primero que interpreta desde el punto de vista de la
filosofía de la vida la antítesis de burguesía y proletariado, con
objeto de obtener la amplia base social necesaria para la ansiada
nueva guerra imperialista, que viniese a relevar a la vida del mundo
burgués muerto”¹⁴. Beti nazismoaren erreferentzia bera.

Pentsamendu menpegabe, guztiz kritikoa dela Jünger-ena?
Baldinba. Lukács-ek ez zuen batere atsegin “el nihilismo romántico
misticamente infatuado de Jünger” hori, hemen hain miresgar-
ria iruditu dena nonbait¹⁵. Baina ez da gustuena, problema.

Alda dezagun testu luze bat. *El asalto a la razón* Bigarren
Mundu-Gerra bitartean idatzi zen. Gerra bukatu eta, bistan da,
intelektual alemanen “ideiak” aldatu egin ziren. Lukács-ek berak
esplikatu du Epilogo gehitu behar izan ziola bere liburuari. Nola
derrotaren ondoren intelektual alemanek ahalegiten zuten, beren
“iragana berregin” nahita, ari da testu honetan Lukács tratatzen,
nola intelektual “berrintsertatuok” beti “oposizioan” egonak
omen ziren alegia (ezagutzen ditugu “betidaniko demokrata” ba-
tzuk), baina nola orain denak omen zeuden “argituagoak” halere,
nola lehen baino hobeto ikusten zuten alegia porrokatutako erre-
gimenaren ikaragarrikeria. Mementuko gertaeren berotan, Lu-
kács-ek ez aitzakiak eta ez konbertsioak onartu nahi ditu: intelek-
tual horien errua salatu nahi du berriro faxismoaren sorreran. “Er-
nst Jünger, cuyo *Arbeiter [El trabajador]*, como es sabido,
contribuyó mucho más al nacimiento de la ideología nazi (...),
participó, de una parte, mucho más intensamente en el régimen
hitleriano, aunque casi siempre en puestos de representación pura-
mente decorativos y, de otra parte, ha procurado subrayar mucho
más ostensiblemente, después, su actitud de “oposición”. Pero
también ésta adopta la línea de una protesta aristocrática contra la
populachería de la demagogia hitleriana, y no contra su contenido
social; y sólo se distingue de Schmitt [nazismoaren apologista juri-
diko printzipala] en que él, Jünger, destaca abiertamente y en pri-
mer plano el papel de la nobleza de nacimiento de los junkers

prusianos en la dictadura abierta (la “fortaleza” de su novela *He-liópolis*). A lo que hay que añadir, como trans fondo ideológico, la proclamación del mito y la magia como signos característicos de la diferencia del nuevo período con respecto al siglo XIX (...) Jünger se incorpora, por tanto, a la serie de los ideólogos que —como Jaspers, Heidegger y Schmitt—, desde el campo de la “oposición” contra Hitler, ofrecen al nuevo imperialismo, como arma, el mito irracionalista, presentándose como portadores de ella”¹⁶.

8. **[Indiferentzia guttiz interesatu bat].** Sekula gutako inori bururatu ote zitzaion, Mirande irakasle non eta pentsamenduan kontsideratzea? Lehen beti jakin dugu, zein ezin izan zitekeen gure filosofia.

Horretarako oraingo “demokratei” eta adimendu “razionalei” itxaron behar izan zaie.

Zer gertatu da, hori gertatzeko? Aurrenik, “intelektualek” orain, gehiendarki bederen, “beren” periodikoan gehiago sinesten dutela, kolega kritikoetan baino. Periodikoa da intelektual liberalen (intelektual liberala ez da izaten fanatikoa) brebiarioa eta ilustrazioa. Goizero periodikoan etortzen da egunean eguneko egia ofiziala, nahikoa da irakurtzea. Horretarako periodiko zuzenean egon behar da, bakarrik, abonatuta.

Bigarren, beste *nonsense* hauxe gertatu da: gu, akonfesionalak bai, baina akonfesional kristauak garela. Savater-ek behin hau idatzi du: “(...) Los valores éticos del Cristianismo, más o menos modernizados y racionalizados, siguen mayoritariamente en pie”. Eta hain zuzen: “Son los partidos más radicales de la izquierda los que los apoyan principalmente, lo que no deja de confirmar en gran medida el punto de vista de Nietzsche sobre el socialismo”¹⁷.

Izan ere gure post-kristautasunarekin zerbait komikoa gertatzen da. Kristautasuna denok daukagu aspaldion “superatuta”, bizitza pribatuan zein publikoan. Erlijiosoki indiferenteak gara (Politikan ere denok akonfesionalak gara, kristau-demokratik berak barne). Aita Santu horrek, utz dezala behingoz guri tontokeriak predikatu nahi izatea. Ez Elizari eta ez Izpiritu Santuri ametitzen diogu, ezer egin behar dugun bakoitzean, agindurik eta obligaziorik ezarri nahi izatea guri. Bakoitzak bere barnea daukagu eta berak agintzen digu agindu beharrekoa. Pertsona helduak gara.

Gure moraltasun-kontzeptuaren erro-erroan balio pertsonal intimoak daude, beraz. “La ética es una cuestión privada referida al

ámbito interpersonal”, Savater-ekin jarraitzeko¹⁸. Ez dago moralki lotuko gaituen Pan-ik. Era berean, etika ez du oinarrituko arrazoi-
men komunak (Heraklito), baina gu txorikume modernuok Ros-
seau-renagoak gara oinordekoak Sokrate-enak edo baino, norbere
sentimendu, sen, sentsibilitate bakoiztarrak (norbere “karaktere”
partikularrak, bakoitzarentzat). “Nire gorputza nirea da” (abortis-
ten slogana da) eta nire morala nirea. Justizia politikoak edo Esta-
tuak ez dute arrazoiak baino zerikusi gehiago: “La ética ni puede,
ni sabría *esperar* [Estatu zuzenago bati; iraultzari]; su conflictiva
grandeza proviene de la necesidad de actuar ya, a la *desesperada*.
Sin Dios, ni Razón, ni Estado que justifiquen de modo absoluto e
inapelable los valores, la búsqueda del sentido de la acción se con-
vierte en una aventura personal”¹⁹. Asunto bat da etika eta beste
bat politika.

Deskristautuak gaituzu guztiz, beraz (ez dugu onartzen kris-
tautasunaren exigentzia moralik, zamarik: geuretzat pertsonalki
onartzen dugunean ere, ez dugu onartzen gizarte zibilari exigen-
tzia moral kristauak ezarri nahi izan diezazkionik eta, munduari
ihes egin gabe, mundua dastatuz eta gozatuz are, “monakato” mor-
ral berri bat asmatu dugu, zentzurik etimologikoenean. Hori Nie-
tzsche da. Baina hori bakarrik. Bestalde, gure etikan, borrokako
lanik ere, gizartearen eraberrikuntzako penarik, ez da egongo.
Geure buruarekin dugu nahikoa lan. Etikaren marko estriktuak
(indibidualak, esan bezala) gainditzea litzateke: etikaren helburua
neure zorienttoa da golkoan. Gizartea aldarazten ahalegitea (irault-
za eta beste diskurtso horiek), ideologia gaindituen hondarrak
dira gehienez, intolerantziaren eta edotariko krimenen iturburua
ez direnean...

Bakarrik, norberetzat nahi ez den kristautasuna, inguratzen
gaituen aparatu sozialarentzat nahi izaten dela nonbait. Estatuak
(inguru sozial eta politikoak) karitatea egin dezala, ona izan, deli-
katua (“biolentziak” ez dira estetikoak), lagundu, aisia librerako
erraztasunak sortu. Erosotasunezko *welfare*-Estatua, esku-bigun
atsegina, konfortagarria: Estatua (Jainkoa) maitasuna izan dadila,
San Joanen ebanjelioan bezalaxe. Horrela guk nahi duguna, da, geu
ez izan, baina mundua izan dadila “kristaua”. (Geu ez izan kris-
tauak, baina alabatxoa mojen kolegiara bidali). Geu libre izan eta
nahi duguna egin, baina gu bizi garen lekuaren markoa eta egitamu
orokorra “ordenu kristau” batean egon dadila. Barbaro iraultzaile-
ek ez diezagutela kordokarazi.

9. Kontraesan batean bizi gara etikaren eta politikaren artean, bizitza pertsonal pribatuaren eta publikoaren artean. Pribatuan autonomia, libertatea; publikoan segurantzia, ordenua, ongizatea, aparatu sozial eta estatalen “babes”-oskola pertsona bakoitzaren eta guztion inguruan, edonolako hetero-nomiak. Kontrarioak, baina, nolabait, osagarriak, oso erraz ulertzen da.

Gizartean zenbat eta marko (Estatu) irmo, itxiagoa, intimitatean hainbat hauskor, errogabe, hegakorragoa etika, limuria, gratuitoa, forma definitu gabekoagoa: “porque (gure etika alegia) parte de la tan asendereada *muerte de Dios*, es decir, del final de cualquier legitimación *trascendente* de los valores supremos, de la quiebra no sólo del derecho divino de la realeza, sino también de la realeza divina del derecho. Pero con las filosofías de la voluntad inauguradas con pujanza devastadora por los más grandes pensadores contemporáneos, Schopenhauer y Nietzsche, se liquida también la serena autosustanciación de la Razón misma, entronizada en el altar vacante de la divinidad jubilada”²⁰.

10. Bitartean Estatua zer ari den bihurtzen, zertarako erreplikatu kontu zaharra. Garai bateko analisi kritiko mingotsak (Marcuse: “One-Dimensional Man”), utopia negatibo beltzak (Huxley, Orwell), garrasi protestak (“68ko maiatza”), ahazturik, ia gizarte zibilaren erresistentzia zipitzik ere gabe, goxo-goxo, gure buruon gainean amarauna ehuntzen ari da boterea bake-bakean horizonte guztietaraino. Alkobetako kuttundegietaraino.

Ez da etorkizun: mami-mamitua daukagu honez gero, Max Weber-ek iragarri baino igarriago zuen “artikulazio sozial *organikoa*, hots, egiptotar-ekialdetarra” (“sólo que, en contraste con ésta, *aparatu moderno dela*, tan estrictamente racional como lo es una máquina”). Eta Max Weber-i jada planteatzen zitzaion arazoa, Estatu modernoari buruz, hauxe zen: “En presencia del hecho básico del progreso incontenible de la burocratización, la cuestión acerca de las formas políticas de la organización futura sólo puede plantearse en los siguientes términos: ¿Cómo es posible en presencia de la prepotencia de esa tendencia hacia la burocratización salvar todavía algún *resto* de libertad de movimiento “individual” en algún sentido?”²¹. Eta nik uste dut, soluzioa ezin egon litekeela, intimitatara jeistean, baina borrokan jeikitzean. Bestea soluzio “erlijioso” da (estoikoa, budista, monastikoa: berdin da), ez da politikoa.

Funtsean hori da kontua: Zer egin?, Lenin-en desesperaziozko galdera, Hamlet garaikidetar ekinkorrarena. Guretzat: zein balio-

sistemarekin, kontzientziarekin, egin buru Estatu horri? Prozesu horri? Egiaz deskristautu bagara, zein balio positiboki ez-kristaurekin kontatzen dugu, mundu berririk eraikitzeko? (Kristaigoari heredatuarekin konformatu nahi ez badugu behintzat). Azken batean, zer izate da positiboki, kristauak ez izate horretan, daukaguna? Mundu honetan, kultura honetan, bigarren milurte honetan, Europa, Euskadi, aldizkari honetan, kristauak ez omen gara: eta, grekoak ez, erromatarrak ere ez, zer da, garena? Munduan egoteko, zein da gure morala?

Azken funtseanago, problema a) Estatu da, b) gizartea da, hots, Nietzsche da²² – “gizon berria”. Edo gizonaren “gaindipena”. Kultura burgesarena alegia. Kristautasunarena. Demokrazia-rena. Pazifismoarena. Esklabuen moralaren ezabaketa garbia eta “inmoralismoa”.

Adibidez, historian eta gizartean aritzeko biolentzia, da problema, puntu konkretu larriena aipatzeko; indarra maitasunaren aurka lagun hurkoari. Zaratustra-ren ebanjelioa: “No os aconsejo el trabajo (puritano burgesaren jarraibide morala), sino la lucha. No os aconsejo la paz, sino la victoria (...). ¿Vosotros decís que la buena causa es la que santifica incluso la guerra? Yo os digo: la buena guerra es la que santifica toda causa. La guerra y el valor han hecho más cosas grandes que el amor al prójimo” (kristautasunak baino alegia)²³. Eta aparte tiroka egiten diren gerrak, hemen jarrera morala dugu arazoa. Indarrezko morala. Borroka, Estatuari ezezen, gizarteari, kultura “esklabu” guztiari. Zergatik “ahazten” da Nietzsche-ren alderdi horixe, hain zuzen egiaz *arriskutsu* bakarra, egunotan bere burua nietzscheano aitortu nahi duen batentzat?

“*Así habló Zaratustra es* —Savater-en eritzian berriro— una de esas obras, ni que decir tiene que escasas, que justifican por sí solas toda una cultura (...). No hay libro más riguroso ni más enigmático, nadie ha logrado conservar tan unidos por íntima y necesaria vinculación el lirismo, la demoledora profecía y la mayor profundidad especulativa. En esta obra se brinda la primera —y última, por el momento— alternativa teórica al monoteísmo dualista (bien y mal, vida y muerte...), a la verdad única de cristianos y positivistas científicos, a la concepción lineal y moral del tiempo, a la razón unidimensional que había triunfado en occidente”²⁴.

11. Alternatiba bat kultura burges arrailduari: marxismoak hori bilatzen zuen (“superatuta” geratzen ari da), hori Nietzschek ere (eta gero faxismoak, etab.). Gerra ondoko euskal mugimen-

duak halako alternatiba baten bila abiatu zuen bere bidea: abertzaletasun alternatibo bat, akonfesionala, ezkertiarra; sozialismo alternatibo bat, humanista, ez dogmatikoa.

Aurretik, Mirandek, bere alternatiba azaldua zuen, Nietzsche-ren pentsamenduan inspiratua. Orohar —eta aipamena jarraituz— Savater-ek txit positiboki baloratzen du alternatiba-modu nietzscheanoa: “Tachada de *irracional* por un racionalismo que se había mutilado de la adivinación y el mito, la obra maestra de Nietzsche es un deslumbrante esfuerzo por ser cuerdo fuera del Sistema, por conservar la razón fuera de la triunfante Razón monoteísta cuyo máximo exponente se halla en la *Gran Lógica* de Hegel. No puede imaginarse mayor tarea intelectual ni esfuerzo más prodigioso por devolver al hombre al jardín perdido, sin renunciar a la manzana de la sabiduría ni admitir la culpabilidad del gesto que la conquistó”.

12. Txoriak ezingo luke kanbiatu basoa nahi adina kantatuta. Baina gutxiago txorimaloak. Aizkorak bai. Hori da problema: Leviatan moderno horretan (etikoki) funtzionatu behar dugu eta ez dakigu. Ez pertsona (norbakoitz) bezala dakigu eta ez komunitate, kultura, nazio, proiektu euskaldun bezala. Zer daukagu ikustekorik, eta zer ikusi behar du guk geure buruontzat nahi genukeen etikak, bere lege propioek objektiboki determinatzen duten Estatu-makina horrekin? Zer moral du Estatuak? Zein izan daiteke gure morala Estatu horrekin?

Max Weber-ek sekula amestu zezakeen baino, egia esan, askoz gehiago bait zaigu “egiptotar-ekialdetartu” aspaldian gizartea. Baina faraoi modernoaren gizarte hertsapen sofistikatua “razionala” da, zientifikoa, programan integraturik dauzkana jendearen haren desira eta baitespena, kontrol-sistema horren komenentziaren aitortza eta legitimazioa. Gehiengoaren morala, hortakoz, berak produzitzen du, Estatu horrek, profesore jaunen zerbitzu onekin. Borobil-borobil esateko: “La vida del Estado en los individuos se ha llamado la *moralidad*” (Hegel).

Kontzientzien barnera barneratua (erlijio baten maneran), Estatu horrek praktikan ez du problema berezirik izango eritzi publikoaren aitzinean Brouard-en asasinatoa, Joseba Arregi-ren heriotza torturetan, hiritar eskugabetuen deportazioak Dachau-ra ala Cabo Verde-ra (diferentzia “etikoa” non dago?), edozein “Estatu ekintza” beltzena zurrizteko, edo, zurrizte ezin bada, historia amaitzein batean nahasterazteko. Gizartean biolentziarik baldin bada-

go (politikoa), Estatuaren ahalegin guztia, ez da izango, beste forma estatal batzuk bilatzea, ezpada biolentzia biolentzia gehiagoz zanpatzea. Eta, horretarako, hura irrazional eta kriminal deklaratu hastea, Estatuaren "arrazoi" bakarra publikoki ebidentzia dadin. Fededunik ez da faltako. Monarkian monarka pulpituetatik legitimatzen zen bezala, demokrazian periodikuetatik elaboratzen da Estatu-Arrazoiaren legitimazioa. Eta ez da nazien alde ezer esatea, naziek berek eztako zinismoa erabiltzen dutela, salatzea, demokratek lasai-lasai beren zerrikerien legitimazioan. "Durante mi vida he conocido dos guerras mundiales —espantatzen zen Marcuse Vietnam-go gerrakoan—, pero no puedo recordar anuncios de carnicería tan desvergonzados. Tampoco puedo recordar, ni siquiera en la prensa nazi, un titular como el que reza: 'Los Estados Unidos satisfechos por la falta de protestas contra el gas lacrimógeno' (*Los Angeles Times*, 9 de setiembre de 1965)"²⁵. Galantagoak ikusi ditugu, makina bat, gero.

III.— (In)moraltasun publikoaz

Norbaitek artikulua bat idatzi zuen, biolentziak hemen ez daukala inolako deslegitimazio moralik: ni harritu egiten nau, gero, egia esateko, zergatik harritu behar zuen inork.

13. Hori ez da ezer legitimatzea, positiboki legitimatu (zerk ahal izango luke legitimatu "razionalki" biolentziarik?). Da bakar-bakarrik esatea, beste arlo batzuetarako postura etiko hedonista, ez kristau (gurutzedun, sakrifiziodun) eta erlatibista, egoista batzuk hartu badira ("antidogmatikoak" esango da, noski, hobeto entzuten da), aukera etiko indibidualistak, pribatistak, postura horrietatik ez dagoela gero biolentzia politikoa moralki kondenatzerik. Kapitulu batean hartu diren postura moralekin, hurrengo kapitulan ere koherente jarraitu beharra dago. Besterik ez.

Edo bai, besterik: beste guztia fariseismoa eta gezurra dela. Sobera dagoena aspaldi.

14. Eredu desberdinak egon litezke morala planteatzeko.

Platon-enean, Grezia zaharrean (Heraklitoren ondotik) batera planteatu beharra zegoen morala eta politika: morala (pribatua ere: ez nahastu pribatua eta partikularra) beti da arazo publikoa eta

politikoki soluzionatzen da (*polis* mailan alegia). Ez dago etika bat Estatuarentzat (*polis*) eta beste bat pertsonentzat: pertsonen obligazio moralak Estatuan definitzen dira.

San Paulo-ren ereduan, kristautasunean, hiria ez, baina arima salbatu behar bait da (kristautasuna salbazio-doktrina erlijioso bat da, lehentiarki ez da moral bat), Estatuari eta politikari ez zaio ezertarako jaramonik egiten, bakoitzaren kontzientziako moral partikularra elaboratzen da, gehienez ere komunitate erlijioso izango da, kontenplazten dena, ez politikoa. Botere politikoari ez zaio onarpen oso eta guttzikoarena beste kontsiderazio modurik eskainiko, "ezen ezta potestaterik Iainkoaganik baizen: eta diraden potestateak, Iainkoaz ordenatuak dirade" (Rom. 13, 1). Iainkoaz ordenatuak diraden potestate horietan, izenak nahi dituzunak idatzi: Zesar, Hitler, Stalin. San Paulo fede berriaren propagandistarentzat hori dena berdin da. Planteatzen dena, nola arima singular propioa salbatu, bakarrik da.

(Ez al da bitxia zein paulotarrak diruditen barneenean oraingo moral "deskristau" batzuk?).

Moral bat Estuatuari iusnaturalismoak exijitzen zion oraindik (guk Aita Vitoria-ren izena eskertu ohi dugu). Kristautasuna, funtsean. Edo nahiago bada: platonismoa. (Nietzsche-rentzat kristautasuna ez da platonismo herriarentzakoa besterik, platonismo vulgarea). Esentzialismoa omen zen eta Modernian baztertu egin dira filosofaketa horiek. Teoria politiko garaikidetarretan orain, Estatuaren moral-arazoak lekua Dretxoari utzi dio, Zuzenbidea eta legitimazio juridikoa izaten dira kontua edozein auzitan (Zuzenbide positiboa). Nürnberg-eko Prozesuaren kasua horregatixe zaigu interes berezikoa: zeren izenean kondena zitzakeen gizadiak buruzagi naziak? Zein zen "gizadi" kondenatzailea? Non zegoen krimena? Krimenaren zenbat parte zegoen alemana izatean? (euskalduna, galtzailea?). Zuzenbidea aparte (kodea), zein etika geratzen da? Non?

15. Orain asko dagoen joera da, ezkutatzuz edo ukatzuz soluzionatzekoa problemak: ez dago abertzaleago eta gutxiago abertzalerik ("zeinek dauka abertzaletasun autentikoaren txartelak banatzeko monopolioa?"); ez dago moral absoluturik (beraz, moralik ez da batere egongo Estatuak obligatzeko).

Azkenean, ez da horrelaxe aitortu nahiko, baina ez dago Estatuaren moralik, ez dago eta Estatu bano goragoko instantzia moralik, hura epaitu ahal izateko. Eta ez arazo-de-fakto soil gisa,

baizik eta: ez dago Estatu modernoa bera baino razionalitatearen instantzia goragokorik. El Estado (...) es lo racional en y por sí” (*Principios de la Filosofía del Derecho*, §258). Eta are zartakorki-ago, in *Lecciones sobre la fil. de la hist. universal*: “El Estado es la razón en la tierra” (bere Dretxoarekin eta auzitegiekin). Zeinek eskatuko dio Estatuari bere moralaren konturik? Hobbes-enak dira hitz hauek: “El Estado puede impunemente hacer cuanto quiere, legislar, juzgar los litigios, imponer castigos, utilizar a su arbitrio las fuerzas y los bienes de todos, y todo eso *con derecho*. Lo que puede confirmarse con la experiencia de todos los Estados presentes y pasados” (*De cive*, VI, 13). Izan ere, aparte materialki inork ez duela ahalmenik izaten, Estatu zigortzeko, justiziaz ere inork ezingo luke hura zigortu, inork ez duelako *Estatuaren gaitetik eta kanpotik* eskubiderik!... “El hombre debe cuanto es al Estado”: Hegel.

Pentsamentu grekoaren zalantzak gogoratzen ditugu, Prodiko eta Hippias Elis-ko sofistengandik Platon eta Aristotele-ganaino, soluzionatu ezinezko aporiak sinplifikatuz politika ia *scientia prima* baten eran kontzebitzeko tenta-tentaturik. Tentazio “positibista” honetan jausi, halere, modernuok egin dugu: sinplifikatzaileak eta immoralak eta kontzientzia guztiarekin propio, gu gara, “politiko” hutsak (cfr. Hobbes); guretzat bakarrik da *dogma poleos* berdin agintariaren burubidea soil, berdin legea, berdin zuzena. Estatuaren interesa (eritzia, *doxa politiké*) berdin justizia. Inoizko sofista egiazkoenak oraingo neosofistak ditugun bezalaxe “filosofian”, politikoak politikaren “teknikoak” dira. Morala eta politika, inork ez du makiabelikoa bere burua konfesatu nahiko, baina praxian horrela de fakto banatu egin direnean, triste da, Alderdi demokratiko bati entzutea: “deportazioak eta, estradizioak eta, giza eskubideen inolako kalterik ez dagoen artean bakarrik, onartuko ditugu”. Egon lasai: inoiz ez da kalte hori egongo. Non ahal izango da badagoenik ziur samar jakin edo probatu, Estatu honexen tribunaletan (Dretxoan) izan ezik?

Zeinen inbentua dira, “giza eskubideak”, Estatuarenak baino? Ez dago Jainko giza-eskubidegilerik, sozialki akonfesionalak gara, politikoki laikoak, naturaren kontzeptua zientifikoki neutroa da balio moralekiko, historia sozialean moral absoluturik ez dago (“dogmatikorik”); ongi eta gaizki erlatiboak, norberarentzat norberak bakarrik ebatzen ditu, bizimodu publikorako gehiengoak. Orduan: dagoena, Dretxoa da, ez morala; eta bakoitzaren bitzita pertsonalean: norbere opzio partikularrak.

Kakao bat! Okerrena, gure ideietan beti kakao horixe eta bes-terik ez egon dadin, enpeinatzen ari direnak, enpeinuaren teknika eta industria guztiarekin... Eta, horien artean, atrebentziarekin, "Euskal Herriko Unibertsitateko *intelektualetarik gehiengo*", periodistaren terminologian mintzatzeko. Orokorkiago, apika, malizia moralik ez dadin ikus nire salaketan: nekatu eta aspertu eta amore eman duten denak; eztabaida utzi egin dutenak, borrokan dimisioa presentatu, "normalizatu" bakarrik nahi dutenak; topikoetan errefuxiatu direnak problemetatik, zailegiak ari direlako ateratzen gure problemak, hori egia da.

16. Ateratzen da tipoa telebistan, pertsonaia nahikoa ezaguna bera, eta entzuten diogu: "ez da HBrekiko diferentzia politikoengatik bakarrik; askoz sakonago, haiek eta gu banatzen gaituena, barrera etiko gaindiezin bat da, elkarrizketa posiblerik uzten ez duena". Harrigarria da neorrazismo tankera berri hau: orain (europar konkistadore zuriak izaki goitarragoak izaten ziren bezala indioak baino) "izaki moralki goitarrago" jende pila bat dabil politikan. Prozesuan kuriooa da kanbioa ere: lehen razionalitatea ukatzen zitzaionari, orain sentimentu etikoa ukatzen zaio. Alderantziz, noski: atzo arteko (egunkari, periodista, politiko, profesional) frankistarekin, problemarik batere ez dago nonbait, esanahitsua bait da benetan, sentimendu etiko berdinak konpartitzeko, eta elkarrizketarako ere batere ez problemarik.

Etikako bere lezioa ematen jarraitzen digu tipoak: "biolentzia zilegi da herriak onartzen badu (baezpadan salbatu egin behar da "herria": ez dago munduan ezkertiar bezala burua tente pasiatzerik, El Salvador-ko herriaren biolentzia ez dela zilegi esanez); baina hemen gehiengoak behin eta berriro adierazi du, ez duela biolentziarik nahi..." (hauteskundeak, ez dakit, han ere egin ohi dituzte!). Utz dezagun.

Formalki arrazoi-modu demokratiko zuzena da seguruenik.

Uste dut Cathrein-ek irakasten zuela hori, gainera. Cathrein Seminarioetan estudiatzen zen. Hor alabaina deklaritzen ez dena, da, demokratikoa ezezen, arrazoibide hori, razional hutsa edo logiko hutsa gabe, funtsean "demo-kristau" hutsa dela (asko bait dago demokrata-kristaua hemen, nahiz askotan "progre" kamuflaturuta ibili): hots, Teodizea bat suposatzen duela, Probidentzia bat, gizartearen berezko natura eta ordenu "natural" (derrigor jainkozko, absolutu) bat, etab. Munduaren razionalitate-tipo kristau bat azken finean. Ordea, ez al genuen akonfesionalak eta laikoak izan

nahi gure planteamendu politikoetan, publikoetan? Pertsonalki, nahi duenak izatea dauka nahi duena: bere moral kristaua ez omen dauka gizarte osoarentzat exigitzerik...

Gainera, arrazoibide hori, printzipio-deklarazio gisa bakarrik da ezpaigabe demokratikoa, bestela praktikan ez du erakusten demokratikotasun ziurregirik, zeren eta, politikoa ez dena, demokratikoa ere ez bait da iristen izatera. Hori bezalako doktrina linealki sinple eta garbi bat, euskaldunak ez dauka ziur asko eskubiderik benetan serioa izan litekeela ere sinesteko, gauzak euskaldunaren munduan ez dira-eta linealki garbiak eta sinpleak sekula izan historian. Apostolikoki, euskal kulturako pertsonaia batek horrelako tesi bakun birjina bere imintzio eta buru-keinu energikoen enfasi guztiarekin telebistan azpimarratzeak, frogatzen duen dena da, noraino gauden etorrira, inteligenteak eta razionalak izatea eta "besteak" bezalaxe pentsatzea, berdintzera, geure buruarekin eta geure historiarekin gauzak geuk pentsatu ordez. Sinestea beti zen errazagoa pentsatzea baino, latinez behiala idatzitako jesuita austriar baten tesietan oraingo laizistek (omen) sinesten jarraitzea izanda ere. Baina arruntik arruntena eta errazen-errazena, periodiko baten inteligentzian eta razionalitatean goizero sinestuz, geu razionalak eta inteligenteak bihurtzen garela, uste edo nahi izatea da, zalantza gabe.

Zenbat gerra inolako egon ote da benetan gizadian sekula santa gehiengoak nahita, defentsako nahiz erasoko? Nola adierazten ote zuen "libreki" gehiengoak, zer nahi zuen, gerra batean? Alemanian txekiarren aurka, Frantzian alemanen aurka, Algerian frantsesen aurka, edo USA-n Panama-ren aurka, Erromania-n Ceaucescu-ren aurka? Nola osabiltzen da eta nola espresatzen da biolentziaren eta armen kapituluan herrian bakoitzak nahi duena? Iraultza guztiak izan dira minoria baten lana. Gerra denak, lau katuk pentsatu eta abiaraziak. Eta, gerrak aparte, biziera politiko arruntean ere, zer ikusi behar du "herriak" biolentziarekin, soportatu egin behar izaten duela besterik? "Biolentziaren aparatoak" izaten bait dira hain zuzen sistema guztietan (diferentzia gutxiarekin faxismoan, komunismoan, demokrazian) kontrol demokratiko orotatik preserbatuenak, autonomoenak, herriaren eritziari ezezik, azpiragabetuenak herriaren diputatu politikoen informazioari berari (sekretu militarrek, ispioitza, polizia politikoa, Armadaren organizazioa, etab.: noiz erreferendatu da holakorik?). Horiek horrela, zein kondiziotan "herriaren nahiak" demokrazian bertan balio ahal izango luke biolentziaren legitimatzaile gisa? (Affaire Dreyfus,

kontzentrazio-barruti naziak). Edo Platon-en dilema: gehiengo demokratikoak kondenatu zuen Sokrate heriotzera: “justizia” al da, horregatik, demokratikoa izan delako? Ez ote da kabitzen injustizia demokratikorik? Baina, are, biolentziaren in/mortalasun posiblearen auzia marko demokratiko batean garbiro epai litekeela, suposatutik ere: zergatik suposatzen dugu, marko hori legitimoagoa dela beste edozein baino, arazoa “moralki” konpontzeko? Zergatik izan beharko du pentsaezinezkoa “justizia antidemokratiko”ak? Edo, azkenik, nola razionalki legitimatu, errealtate politikoan ezer soluzionatzen laguntzen ez duen problemaren soluzio teorikoa? Zein gogoratzen da, izan ere, biolentziaren presentziak historian haren legitimitatearekin zerikusirik noizbait zeukanik?

17. **[Gure bizitexea dela biolentzia]** Biolentziaren eztabaidak, eta, beraz, gure eztabaida politiko guztiak, inora ez du izango irtenbiderik, hasieran bertan lurpetarki biolentzietako bat pribilegiatzen bada beti isilpean, eztabaidatik eskludituz, begiak, ez balego bezala, itxita edukiz harentzat.

Estatuetan bizi gara eta problema Estatu beste gabe ontzat ematen den ala ez da. Egunero egun osoan hortxe aurrean dagoen errealtatea da biolentzia: artatsu eta serio asko Estatu subiranoek haren kostua presupostatu egiten dute (osasuna edo zaharren pentsioak bezalaxe, edo umeak eskolatzeko dirua). Biolentzia Estatuan irakatsi eta ikasi egiten da eta hiritar maskulino guztien obligazioa da ikastaro praktikoetan ikastea: gure zergekin horretarako ikastetxe bereziak aritzen gara subentzionatzen (kasernak, Akademia Militarrak, ikerketa militarretako programa zientifiko eta teknikoak). Jende asko eta askorentzat bere ofizioa da (ogi eta dirubide ohorezkoa Estatuan, mila eratan pribilegiatua). Zientzia oso bat eta ikerketa partikular zorrotzak desarroilatzen dira sekretuki nahiz ageriki haren zerbitzuan, munduak sekula ezagutu duen teknologiarik arrafinduena.

Gauzarik “bidezkoena” iruditzen zaigu soldaduzka: zergatik ez arrazoi politikoz egindako edozein pertsonaren bahiketa? Eta bai Estatu frantsesaren Baionan harrapatu eta deportazioa Cabo Verde-ra inolako judizio, tribunal eta ezer gabe, ekintza polizial batean, Estatu gabeko euskaldun abertzale batena? Tribunalak berak, zer interesatzen zaizkigu, Estatuak hain erraz aldebat utz ditzakeela, nahi duenean, erakusten badigu zinismorik trankilenarekin,itsuak ere argi eta garbi ikus dezan, justizia (tribunalak) Estatuan indarraren mozorroa baizik ez dela, aginpideak astoegia eman ez dezan indarkerian?

(Ulertu ezin izaten dudan komeria da, nola norbaitek biolentzia oro, nondinahi etorri, San Mateo-k bezain ebanjelikoki kondenatu eta gero, berak, lasai-lasai, parte har dezakeen “instituzioetan”, oraingo terminologia polemikoa erabiltzeko).

Oraingo katramiletan endredatu beino lehen geneukan Max Weber baitan aspaldisko ikasita: “El Estado moderno sólo puede definirse en última instancia a partir de un *medio* específico que, lo mismo que a toda asociación política, le es propio, a saber: el de la coacción física. ‘Todo Estado se basa en la fuerza’, dijo en su día Trotsky en Brest-Litowsk. Y esto es efectivamente así”²⁶. Zalan-tzarik inork izan ez dezan: “El Estado es aquella comunidad humana que en el interior de un determinado territorio (...) reclama para sí (con éxito) el monopolio de la coacción física legítima. Porque lo específico de la actualidad es que a las demás asociaciones o personas individuales sólo se les concede el derecho de la coacción física en la medida en que el Estado lo permite. Este se considera, pues, como fuente única del ‘derecho’ de coacción”²⁷. Biolentziaren bere monopolio hori esentziazkoa zaio Esatatuari (gure kasuan demokratikoa izaten den Estatuari). Baina monopolioak, hain zuzen, biolentzia bat bedeinkatu egiten dela, esan nahi du (biolentziaren administrazio monopolizatua), beste guztiak madarikatzeko. Biolentzia *bat* ona da: horregatik, ez da kontsideratzen biolentzia, – beste denak biolentzia kontsideratzen dira, gaiztoak. “El Estado (...) es una relación de *dominio* de hombres sobre hombres basada en el medio de la coacción legítima (es decir: considerada legítima). Así, pues, para que subsista es menester que los hombres dominados se sometan a la autoridad de los que dominan en cada caso”²⁸.

18. **[Bakearen gerra dialektikoa]** Elkarrizketatzeak eta arrazoi-tzeak sentidoa galtzen du, hitzek bapatean beti esanahi zutenaren beste zerbait esanahi badute, esalearen kapritxoaren arabera. Autodeterminazioa determinaziorik ez da izango, baina eguneroko rutina politikoa, etab. Euskara ezezik, ez dugu jakingo gaztelan-iarik ere: *-ción* ez da izango akto garbi baten atzizkia, prozesu ilun labirintotsu batena baizik.

Eta bakea ez da izango bakea. Hori ere kontu aspalditarra, aspaldi izan bait genuen halaber “Catón de guerra alemán” Brecht-ena ere ikasteko aukera:

“Los de arriba dicen: la paz y la guerra
son de naturaleza distinta.
Pero su paz y su guerra
son como viento y tormenta.
La guerra nace de su paz
como el hijo de la madre.
Tiene
sus mismos rasgos terribles”²⁹.

Ez dugu jakingo, zer dakigun, eta ez dugu ezer jakingo. Eta ez da gure libertatea izango: gure derrota definitiboa izango da hori.

19. **[Biolentziaren eztabaida frakasatua]** Franco 1975ean hil zen. “Trantsizioa” deritzon hurrengo prozesuan, teologoak, moralistak, filosofoak, indargintzaren zilegitasuna (edo eza) gogotik ahalegindu dira ebatzen, gai hori kasik modan bezala egoteraino urte horietako mahai-inguru eta sinposio monografikoetan.

Hamar urte baino lehen, biolentziaren eztabaida “etiko” honek (lehen fasea), ikusita zegoen, frakasatu egiten zuela: greko batek ez zuen problema handirik edukiko (Tukidide, Aristotele), baina gure oraingo razionalitatearen modeloan, etiko-razionalki soil-soil, ez gaitzeritzi, ez oneritzi ahal izatera iristen gara biolentzia orokorki. Biolentziaren legitimitateak uko egiten dio, nonbait, inolako moldetan printzipioz razionalizatua izateari³⁰, Estatu modernoaren markoetan.

Kontsidera daiteke nolabaiteko frakasoren bat, nahi bada, biolentziaren eztabaida etiko hark “zilegitasun”-auziarena beste planteamendurik eta beste diskurtsorik ez asmatu izatea, edo haren “kondenaren” auzi antzuan indarrak alfer-alferrik xahutu izatea, inolako emaitzatarra heldu gabe. Baina hori beste natura bateko problemekin dago lotuta³¹, hobeto begiratzen bada: okerragoa, eztabaida etikoaren edo filosofikoaren frakaso baina, eztabaida politikoaren frakaso da.

Ez bait dago ondoriatzerik, etikak biolentziaren arazoan deus ez daukala zer esanik, ez delako trebe izan aurrenik haren legitimitatearen auzi oinarrizkoa garbiri eta erabakiorki mozteko. Baluke franko zer esanik. Hortakoz ezin exito bat kontsidera liteke, postfrankismoan entseiatu den eztabaida etikoa: eta arrazoi nagusia, nire ustez, izan zen, biolentziaren bai/ez (kondena/apologetika) korapiloan endredatu izana alfer-alferrik.

Borroka egin nahi bazen, ordea, eta askatasuna konkistatu nahi bazen, biolentzia bai ala ez, aurren-aurrenik politikoki eztabaidatu behar zen: politikoki behar zen ikusi biolentziaren bidezkoasuna ala bidegabekeria askatasun-bidean. Horren lekuan, ordea, zer ikusten dugu? Politikoez, beren eztabaida propioa egin ordez (politikoa), lehen frakasatutako eztabaida entseiatu nahi dutela berriro. Eta okerrago. Hobe, ez dakitela beren eztabaida egiten eta moralisten eztabaidara egiten dutela ihes, jeneralean dogmatikoki haren kondena (moralala edo moralista) egiteko bakarrik halere, arrazoitzeko baino.

Paradigmatikoa biolentziaren eztabaida etikoaren frakaso da eta auziaren ondorengo eboluzioa gero, gure “arrazoiketaren” eboluzioarentzat azken hamabost urte honetan. Gaur egun, biolentzia, ala erlijiosoki (ebanjelikoki: “nondinahi etorri gaitzesgarri”), ala “humanista-moralki” planteatzen da (“ez da zilegi demokrazian”), eta erreal-politikoki planteatzeari, eskapatu egin ezezik, gaiztoa eta inoportunoa (inmoralala) erizten zaio (biolentziaren “efikaziaren” galderak arriskutsuegia dirudi Nietzscheren “arima sentiberentzat”). Paradigmatikoa da, arrazoiketa razional (politikoa nahiz moralala) garbirako gure ezgaitasuna zenbaterainokoa den, erakuster duelako, modu eskandalagarrian.

Zerara dator biolentziaren kontu guzti hau berriro?, galdetuko du irakurleak nire azkeneko artikuluekin aspertu samartuta.

Ez al digute, bada, E. Jünger doktore honoris causa izendatu geure muturraren aurre-aurrean?, galdetuko dut nik ere asper-aspertuta gizarte honen eskizofreniarekin. Tragedia batean, ala fartsa batean ari gara jokatzeko?

20. **[Biolentziaren kultu(r)a]** Pentsatu, pentsa liteke kultura bat (moral bat), indargintza eta gerra maite dituen, handitasun izpiritualtzat dauzkana, eta, pentsatu ahal izan bakarrik ezezen, posibilitate hori, zinez post edo deskristauak bagara, gure kulturaren (europarraren batik-bat) iturburu ez-kristauetako datu arruntzat onartu beharko da gizadiaren orain arteko historian. Samurari filmeak denok ikusi ditugu. Beharbada ezagutzen dugu apurren bat Yukio Mishima. Hori izan omen ziren Grezia eta Erroma sanoak, Nietzsche-ren ustez. Ernazimentua gero: “una espléndida e inquietante resurrección del ideal clásico, de la manera noble de valorar las cosas”³². Horrelako tipo bat Ernazimentuan Bertrand de

Born trobatorea izan zen, inoiz Mirandek aipatu izan duena. Kristauak ez bagara (kulturalki esan nahi dut), zergatik iruditu behar zaizkigu inmoralak?

Ez al dira champagne edanez-eta ospatu izan atentatu batzuk? (Manzanas, Carrero Blanco). Zein sentimentu "moral"ek eragiten ditu ospaketa horiek?³³

Maiatzean, bideondoak eta zelaiak loratzen direnean, trobato-rearen bihotza pozez hanpatzen da, ikurrinak airean zaldunak abiatzen direnean gerrarako:

"E ai gran alegratge
Quant vei per chamanha renjatz
Chavaliers e chavaus armatz"³⁴.

Arma artean bizitzak aintzazko sentido argitsu berria aurkitzen dizu:

"Trompas, tabors, senheras e penos
E entresenhz e chavaus blancs et niers
(...): que.l segles sera bos!"³⁵.

Zer egin behar dugu: filosofia hori, Nietzsche-rekin zelebratu, baina biolentzia gero etxean tokatzen bada kondenatu? El Salvador-en txalo-kantatu eta hemen madarikatu? Pistola bat ez al da pistola bat mundu guztian? Ba, ez, ez da (aspaldiko uste zaharrik estupidoenetakoa zen, baiezko ustea). Hori ulertu dugu: ondo. Baina, nola definitzen da zehazki, zehatz, diferentzia? Noiz bai eta noiz ez da gaiztoa biolentzia? Ala beti positiboa da? Naturala? Eta utzi egin behar ditugu, egin nahi izaten genituen berezkuntzak eta moralismoak? Ez gaiztoa, baizik eta ona beti, nondinahi etorri, ote dugu biolentzia, beti bizitzaren tresna gogora denez gero?

Esan genuen, E. Jünger bizitzaren eta gerraren filosofia ederr-eskor honetan kokatzen zela: harentzat gerra zen kulturaren eta zibilizazioaren ama, gerrak duintzen du gizadia, handitzen digu izpiritua, nobletzen ditu herriak³⁶. Apenas dira ezkerrekoak, ideia horietxek. Beraz, ez da izan Lukács bakarrik, bere rigore stalinistarekin, eta gero *Egin* bakarrik eta hemengo lau txoropito, E. Jünger-i muzin egingo diona. Hura bezain drastiko A. Camus mintzo da, ondo posizio desberdinetik: "El único hombre de cultura superior que dio al nazismo una apariencia de filosofía, Ernst Jünger" epaitzen zuen³⁷. Eta handik harako garapideari zegokiola filosofiatik praktikara: "Jünger deducía de sus propios principios

que valía más ser criminal que burgués. Hitler, que tenía menos talento literario, pero, en esta ocasión, más coherencia, sabía que es indiferente ser lo uno o lo otro, desde el momento en que no se cree más que en el éxito”³⁸. Eta haren filosofia nihilista militaristari jarraitu zaion txikizio eta kiskalmendia gogoratu: “Hitler era la historia en su estado puro. “Devenir —decía Jünger— vale más que vivir”. Predicaba, por lo tanto, la identificación total con la corriente de la vida, en el nivel más bajo y contra toda realidad superior (...). Rosenberg hablaba pomposamente de la vida: “El estilo de una columna en marcha, y poco importa hacia qué destino y hacia qué fin esta columna esté en marcha” (Jünger oso antzera espresatzen zen, goian aipamen batean aipatu denez). Después de esto, la columna sembrará la historia de ruinas y devastará su propio país, pero por lo menos habrá vivido”³⁹.

21. Ez bedi esan, Lukács, Camus, kontu zaharrak direla, gerra hotzaren eta militantismo kontrajarri erradikalen garaikoak, edo gerraosteko filia eta fobia gorien balorazio exageratuak. “Filosofiaen Hiztegi Historiko” handia oraintxe ari dira hamar tomozarretan argitaratzen, Alemanian, eta E. Jünger bertan ere “iraultzaile kotserbakoi” bezala agertzen da, espreski seinalatuz gainera, intelektualok hainbat alorretan faxismoari lurra landu ziotela, haren garaipena erraztuz⁴⁰. Eta 1984eko “Filosofoen Hiztegi” frantsesak honela dio: “E. Jünger constitue sans doute l’un des cas les plus controversés de la littérature et de la pensée contemporaines (...). Les contradictions qui se font jour dans la trajectoire d’E.J. sont peut-être plus apparentes que réelles et lui-même n’a d’ailleurs jamais renié quoi que ce soit de ses prises de position, aussi extrêmes soient-elles. On ne peut donc se contenter de ne voir en lui que l’écrivain (...), en oubliant qu’il fut aussi dans les années 25 à 33 le théoricien du *national-bolchevisme*”⁴¹.

Euskaraz ere, idatzi egiten da pittin bat, agian gero pittinik ere inon ez izan arren ezagutua. UZEI-ko hiztegi batean Krutwig-ek hauxe idatzi zigun: “*Nazional-boltxevismoa*: Alemanian europar gerraren ondoan sorturiko mugimendu politikoa. Haren buruzagia E. Niekisch izan zen. Nazional-boltxevismoaren pentsalarien aburuz (...), Alemaniak Errusiarekin aliantza hertsia egin behar zuen. Horren arabera, Alemaniako eta Errusiako armada gorria elkarrekin joatea ongi ikusten zuten. Eltzebacher diputatu nazionalistak zioen bezala, orduan alemanek boltxevismoaren arlora iragan beharra zuten. Nazional-boltxevisisten artean ere Ernst Jünger idazle famatua izan zen. Pertsonaia honekin ikus daiteke

argi nola Alemanian laster *nazional-boltxevismoa* eta *nazional-sozialismoa* elkartzekoak ziren. Jünger-en aburuz ere nazionalismoaren eta komunismoaren artean aliantza hertsia egin beharra zegoen, horrela batera mundu burgesaren kontra jo eta burgeseriaren dogma guztiak ezabatzeko. Nazional-boltxevikeok, halaber, Estatuaren ekintza ekonomiko guztiak nazionaltzeaz mintzo ziren. Joera honetatik, hain zuzen ere, Hitler-en alderdiaren ezker hegala sortuko zen⁴².

22. Basta, nahikoa. Ez nuen heldu nahi inolako konklusio modutara. Ez da tesi bat. Hau ez da tesi bat. Begiratu eta zer dagoen ikusi bakarrik. Denok gaude, eta ni ere bai, nekaturik nago.

Mila eratakoak, ahal izango lirateke atera, gura izanez gero, konklusioak. Azkeneko puntutik abiatuta: alferreko samarra dirudiela, euskaldunen herrian, euskaraz idaztea. Herri estraino horretan inkultuak elebidunak izaten dira; kultuak, elebakarrak. Jarraituz: artikulua haxe berauxe alferrik izango dela, euskal intelektualetarik “gehiengoak” ez bait du euskaraz irakurtzen.

Gero: anbiguitateak kontzeptuetan, jarreretan, normalak izaten dira krisialdian. Orain, ordea, anbiguitatea kultibatu egiten da (“askatasun intelektualaren” airez); norbere postura finkatzen ahalegindu baino, ekibokoarekin flirteatzen da. Indefinizioa *chic* da, eta ez dago esaterik, askotan oso justifikatua egoten ez denik: bakarrik, guztiaz duda egiteko, maisuaren beharrik ez genuen. Eta ezjakinak izateko, nahikoa gara geu inoren laguntza gabe (Voltaire, *Kandido*). Moda hori merkeegia da, inor piska bat intelektualki exigenterentzat. Baina sentimentu apropos dekadente nostalgikoen eta berba politen modisto horientzat, oso ondo dago zalantza gabe E. Jünger ohorezko irakasle: zein zegoen haren aurka, nahikoa arrazoi izan zen horientzat haren alde. Nolakoxeak dizipuluak, halakoxea hautatu dute irakasle “demokratikoa”. *Sic itur ad astra!*

“Nola izandu da posible honelako figura bat doktore honoris causa, non eta hain zuzen Euskal Herrian, izendatzea? Alpujarra-n ere ez zen posible izango!”, txunditzen zitzaidan lagun bat Jünger-en istorioarekin. Baina hemen, Alpujarra-n ez bezala, edozer gauza bait da posible. Horregatixe hain zuzen. Gure absurdua horixe da, hemen edozer gauza da posible.

“Unibertitate hau benetan Euskal Herrikoa iruditzen al zaizu, hemen dagoelako?”, behar izan nion erantzun. Momentuan ez nuen asmatu hobeto zer ihardetsi.

“Hobe dugu ez jarraitu beti geure buruak engainatzen – erantzun nion: herri hau ez da bere askatasunagatik 36an gerra egin zuen eta Gernika bonbardatu ziotena. Berrogei urte beltz oposizio gorria jasan eta odola dariola borrokan eutsi egin zuen hura”. Herri hau ez duzu liburuetan ipini dutena. Hemen dagoen hauxe da, telefonoaren beste aldean oraintxe esaterako.

23. Honez gero hemen behar dena “un debate ideológico”, omen da —ari naiz egunkarian irakurtzen Jauregui-ri, DV, abenduaren laua— “entre una alternativa conservadora y una alternativa de progreso, que supere el debate tradicional de la política vasca entre concepciones nacionalistas y no nacionalistas, que es un debate local y, desde el punto de vista ideológico, acabado”.

Zergatik ez? PNV, EA, EE, HB horiek, abertzale deritzenek berek, onartu nahi ez badute beren arterako, Alderdi eta jende abertzaleagoa eta gutxiagoa egotea, abertzaletasunean, zergatik ez onartu horietako edozein bezain abertzaleak direla PP, CDS, PSOE? Zeinek dauka, zein bai eta zein ez den abertzalea, txartelak partitzeko monopolioa? Baina hori egia bada, literarioki esateko, hobe da PP edo PSOEkoa izatea, PNVkoa baino. Ez gaitezten izan aldeanoak eta gainera geure buruak engainatzen ibili.

Problema egon ere zinez egon, orduan, jadanik ez bait legoke abertzale eta ez-abertzaleen artean, baina eskuinaren eta ezkeraren diferentzian, Jauregui-k dioen eran.

24. Bakarrik, iluntzean, telebista ikusten nago berriro, eta programa bat da, elkarrizketa bat politikoen artean, mendearen azkenburu alde honetan arras gaindituta nola omen dagoen, ezker-eskuin diferentziapena, XIX. mendeko zarpil-hondakin tipiko bezain zentzugabea... Eta egia izango da. Izan ere, gure jende razionalaren arrazoi ebakor, polemika zahar guztien xahutzaille eta iluntasun orenen hain argigarri gertatu den hori, aplikatzen bada: zeinek dauka txartelen monopolioa, zein den ezkerra eta eskuina, atzera ala aurrerakoia, erabakitzeko?

Zergatik ez Ernst Jünger, gehienak bezain demokrata, progressista, liberala, independentea eta edozer gauza, kontsideratu? Edo hobeto: zertarako axolatu adjektibo higitu, zahar-usandu galkor horietaz oraindik, bigarren milurtearen azkenetan?

Nahi duenak nahi duena egitea dauka eta dena ondo. Denok demokratik, azkenean: berdinak. Denok libreak eta tolerantiek. Ez eskuin, ez ezker, dago; ez abertzale, ez aberkabe, ez espainol

sukurtsalista... Diferentziak borratu dira (ez gara "excluyente" ak). Amore egin diogu, jarrera definitu bat hartzeari. Gainditu dugu finean XIX. mende truskila, bere intransigentzia eta fanatismoekin.

Urdin zabal-zabal, horizontetik horizonteraino, berriro Espainia bakarrik dago, razionalitate berri ofizialean. Berriro "empieza a amanecer". Ez ote du soluziorik herri honek?

-
- ¹ NIETZSCHE; F., *El nacimiento de la tragedia*, Madrid 1985, 93.
- ² *Ib.*, 94.
- ³ *Ib.*, 101 (cfr. 99, "la manera como las religiones suelen fallecer").
- ⁴ SAVATER, F., "Nietzsche: vida de un seductor", in: *Tiempo de Historia* 1 (1974)55.
- ⁵ *Ib.*, 48.
- ⁶ Gaia erabilixea dago azken denboran, bertan pausatu behar izatetik dispensatzen gaitu. Ik. BÉLTZA, "Modernitatea eta Gu", in: *Larrun* 2 (1985) 79-85. Gero *Larrun* aldizkari beraren 4. zenb. monografikoa: "Modernitatea eta Postmodernitatea". SARRIONAINDIA, J., "Postmodernismoaren inguruan", in: *Marginalia*, Donostia 1988, 138-153.
- ⁷ ANSORENA, J., "Nietzsche eta nihilismoa", in: UEU (Filosofia), *Baloreak gizartearen*, Bilbo 1989, 17-24. Autore hau badirudi ez duela gogobetetzen postmodernitatearen interpretazioak narzisisimo bezala. Baina horren zentzua ez gaitzulertzeko agian cfr. "Narciso o la estrategia del vacío", Lipovetsky-rena.
- ⁸ LIPOVETSKY, G., *La era del vacío*, Barcelona 1986, 36. *Ib.*, 9: "La sociedad posmoderna es aquella en que reina la indiferencia de masa". (Eta or. 49: "Hoy Narciso es... el símbolo de nuestro tiempo").
- ⁹ *Ib.*, 41
- ¹⁰ Hau ez da leku polemikarako Lukács-ekin, edo marxismo batekin. Baina Lukács-en Nietzsche-interpretazioa liburu horretan, maisuarena, zuzentasun dudagarrikoa da (cfr. VATTIMO, G., *Introducción a Nietzsche*, Barcelona 1987, 173: "se ha advertido muchas veces que en realidad coincide esta interpretación con la nazi") eta jarraitu Jünger-ena gutxienik ez bereziki kupidatia. Arazo hori beste leku batzuetan ukitu izan dut. Lukács-ek Jünger nola ikusi duen bakarrik interesatzen zaigu orain.
- ¹¹ LUKACS, G., *El asalto a la razón*, Barcelona 1976, 433.
- ¹² *Ib.*, 431.
- ¹³ *Ib.*, 432.
- ¹⁴ *Ib.*, 430.
- ¹⁵ *Ib.*, 684.
- ¹⁶ *Ib.*, 682-683.
- ¹⁷ SAVATER, F., *Conocer Nietzsche y su obra*, Barcelona 1979, 121.

- ¹⁸ ID., “El héroe como proyecto moral”, in: *Revista de Occidente* 46 (1985) 59. Ik. halaber *Invitación a la ética*, Barcelona 1982, 29: “la pregunta radical en torno a la cual gira la ética, no es, *qué debo hacer?* (...) Hay una pregunta más allá de la cual en modo alguno puede descenderse y sobre la cual la ética se asienta con toda su firme fragilidad: *¿Qué quiero hacer?* Es de mi querer esencial, ..., del querer que radicalmente me constituye, de donde tienen que brotar mis normas y mis valores. Mi querer es mi deber, etc.”.
- ¹⁹ Ib., 64.
- ²⁰ Ib., 63.
- ²¹ WEBER, M., *Economía y sociedad*, México 1984, 1074-1075. Ik. MITZMAN, A., *La jaula de hierro. Una interpretación histórica de Max Weber*, Madrid 1976, 207-224. BENDIX, M. *Max Weber*, Buenos Aires 1979.
- ²² LUKACS, G., op. cit., 249 eta hur.: “Nietzsche, fundador del irracionalismo del período imperialista”.
- ²³ NIETZSCHE, F., *Así habló Zaratustra*, Madrid 1985, 80.
- ²⁴ SAVATER, F., “El héroe como proyecto moral”, loc. cit., 59-60.
- ²⁵ MARCUSE, H., *Ensayos sobre política y cultura*, Barcelona 1970, 58.
- ²⁶ WEBER, M., op. cit., 1056.
- ²⁷ Ib. Eta: “El Estado moderno es una asociación de dominio de tipo institucional, que en el interior de un territorio ha tratado con éxito de monopolizar la coacción física legítima como instrumento de dominio, y reúne a dicho objeto los medios materiales de explotación en manos de sus directores, pero habiendo expropiado para ello a todos los funcionarios de clase autónomos, que anteriormente disponían de aquellos por derecho propio, y colocándose a sí mismo, en lugar de ellos, en la cima suprema” (Ib., 1060).
- ²⁸ Ib., 1057.
- ²⁹ BRECHT, B., *Poemas y canciones*, Madrid 1972, 107.
- ³⁰ Eztabaida hura arreta piska batekin jarraitu zuenak, gogoratuko ditu apaiz eta erlijioso-talde batzuetan orduan sortu ziren eten batzuk. Ezintasun teorikoaren adierazgarri, zilegi izan bedi jadanik orduko pare bat lantxo aipatzea: MUGUERZA, J., “La ética en la cruz del presente”, in: *Enrahonar* 1 (1981) 7-16 (Donostian emandako hitzaldi bat hain zuzen). AZURMENDI, J., “Ezin biolentzia kondenatu”, in: *Herría 2000 Eliza* 49 (1982) 5. MATE, R., “El lugar de la ética en el arte de la política”, in: *Leviatán* 9 (1982) 111-120. Zein organo desberdinak diren hiru aipatuak erreparatuko da. F. SAVATER-en “La violencia política” ere begira daiteke, in: *La tarea del héroe*, Madrid 1982, 196-205, hain zuzen G. Jünger-en zitapen batekin hasten baita.
- ³¹ Alegia, zein markotan racionaliza eta justifika daiteke, eta nola justifikatzen da justifikazio-marko hori bera lehenengo, biolentziaren kondenan? Arazoa orokorra da, *ekintzaren* racionalitatearena, moral positibo eta absolutu baten positibitatearena, hots, arrazoizkotasun etikorik posible ba ote den, tradizio ezarri bat marko bezala aurretik presuposatu gabe. Cfr. guzti honetarako MACINTYRE, A., *Whose Justice? Which Rationality?*, Notre Dame UP 1988. Autore honen lehenagoko obrak halaber.
- ³² NIETZSCHE, F., *La genealogía de la moral*, 1984, 60.

- ³³ “Krimen” politiko batzuetan hain zuzen giza handitasun morala errebelatzen dela, Kant-ena da ideia, cfr. *Der Streit der Fakultäten*, Hamburg 1959, 84-86.
- ³⁴ “eta alegantzia handia dut/ ikusten ditudanean landan ilaran/ zaldunak eta zaldiak armatuta”.
- ³⁵ MARROU, H.-I., *Les Troubadours*, Paris 1971, 34 eta 50. Gerraren balorazioaz Ernazimentuan lan guztiz normal eta duin gisa, cfr. orobat HALE, J.R., “War and Public Opinion in Renaissance Italy”, in: JACOB, E.F. (ed.), *Italian Renaissance Studies*, London 1960, 94-122. Gogora bitez “egoera natural gerrari”aren teoria sozialak, Hobbes guztien gailurrean. Kant bera, cfr. *La paz perpetua*, Madrid 1985, 14: “El estado de paz entre hombres que viven juntos no es un estado de naturaleza (*status naturalis*), que es más bien un estado de guerra”. (Interesgarria, bestekak beste, teoria politiko razional huts batetik abiatuta, ez ebanjeliotik, oinarrizko galdera lehentiarra gizartegintzan, galdera politikoa, ez “biolentzia honek zein sentido du, legitimazio?”, baizik eta bere buruaren harrotasuna zeharo galdu ez duen pertsonarentzat zein herrirentzat “zein legitimazio du bake honek?”, bihurtzen delako: bakea bihurtzen da justifikatu beharrekoa, gerraren orde).)
- ³⁶ Bertrand de Born-ek: “Quar grans guerra fai d’eschars senhor lars” (jaun zikoitzak eskuzabal bihurtzen dituela gerrak). Ik. halaber KANT, I., *Crítica del Juicio*, Madrid 1984, 165: “La guerra, cuando es llevada con orden y respeto sagrado de los derechos ciudadanos, tiene algo de sublime en sí, y al mismo tiempo, hace tanto más sublime el modo de pensar del pueblo que la lleva de esta manera cuanto mayores son los peligros que ha arrastrado y en ellos se ha podido afirmar valeroso”.
- ³⁷ CAMUS, A., *El hombre rebelde*, Madrid 1986, 203.
- ³⁸ Ib., 206.
- ³⁹ Ib., 205.
- ⁴⁰ GREIFENHAGEN, M., art. “Konservativ, Konservatismus”, in: RITTER, J. (ed.), *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, vol. IV, coll. 1983, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1976. Nazismoaren hurbiltasunean aurkitzen da orobat Jünger politikako hiztegieta, adibidez: NOACK, P.-STAMMEN, Th. (ed.), *Grundbegriffe der politisch-wissenschaftlichen Fachsprache*, 1976, 155.
- ⁴¹ HUISMAN, D. (ed.), *Dictionnaire des Philosophes*, vol. I, Paris 1984, 1381.
- ⁴² KRUTWIG, F., art. “Nazional-sozialismoa”, in: UZEL, *Politika Hiztegia*, 1980, 385-386. Jünger hori gogoratuta dago halaber nire artikuluko batean, “Nietzscheren itzal argia: ohar orokor Miranderi sarrerakoak”, in: UEU, *Baloreak gizartean*, Bilbo 1989, 118.